

VÄLJARNAS NYA PROBLEM

MARCUS WEISSENBILDER

Sammanfattning

Väljarnas viktigaste samhällsproblem i kommunen och regionen har länge dominerats av samma trio, bestående av sjukvård, utbildning och äldrefrågor. Under de senaste fem åren har dock två nya problem snabbt tagit sig in på listan, sedan 2015 integration och invandring och sedan 2019 lag och ordning. Det sistnämnda problemet har snabbt ökat i omnämmanden, men är under 2020 fortfarande främst en fråga för sympatisörer till de fyra partier som tydligt befinner sig till höger ideologiskt. I följande kapitel redogör jag delvis för hur olika samhällsproblem har utvecklats över tid och vilka partiernas sympatisörer som prioriterar olika problem och delvis analyseras specifikt det snabbt ökande problemet lag och ordning. Analyser genomför avslutningsvis på individnivå för att visa vilka faktorer som leder till att invånarna prioriterar lag och ordning som problem, där det visar sig att bostadsort (Göteborg) och ideologi (till höger) är de mest avgörande faktorerna.

I den västsvenska SOM-undersökningen har det under många år frågats om vilka samhällsproblem medborgarna anser viktigast på såväl regional som kommunal nivå. Svaren på dessa frågor har varit relativt stabila över tid (se Martinsson & Carlander, 2021), på den regionala nivån har sjukvård och infrastruktur dominerat agendan och på den kommunala nivån har utbildning, sjukvård och äldrefrågor alltid legat högt på medborgarnas dagordning. Under senare år har dock en del förändringar börjat ske på dessa nivåer, förändringar som speglar väl hur dagordningen har skiftat även på den nationella nivån (se Martinsson & Andersson, 2021). I spåren av flyktingkrisen seglade frågan om invandring och integration snabbt högt upp på listan och under de senaste två åren har frågan om lag och ordning tagit sig högt upp på listan över medborgarnas viktigaste samhällsproblem.

Frågan om vad som är de viktigaste samhällsproblemen för medborgarna just nu är något som alltid väcker mycket debatt. Inte minst inför stundande valår är det viktigt för de partier som är strategiska att inte bara forma opinionen själva, utan att även ta del av opinionsundersökningar för att se vad medborgarna prioriterar inför just detta val. Ett antal olika processer pågår dock när det kommer till hur medborgarnas viktigaste problem formas. Partier sätter en del av agendan själva, medias rapportering påverkar vad som är i fokus och enskilda händelser kan få påverkan över hur viktig en fråga är just för stunden (McCombs & Shaw, 1972; Cohen, 1995). Det är centralt att ha detta i åtanke vid analys av ”medborgarnas

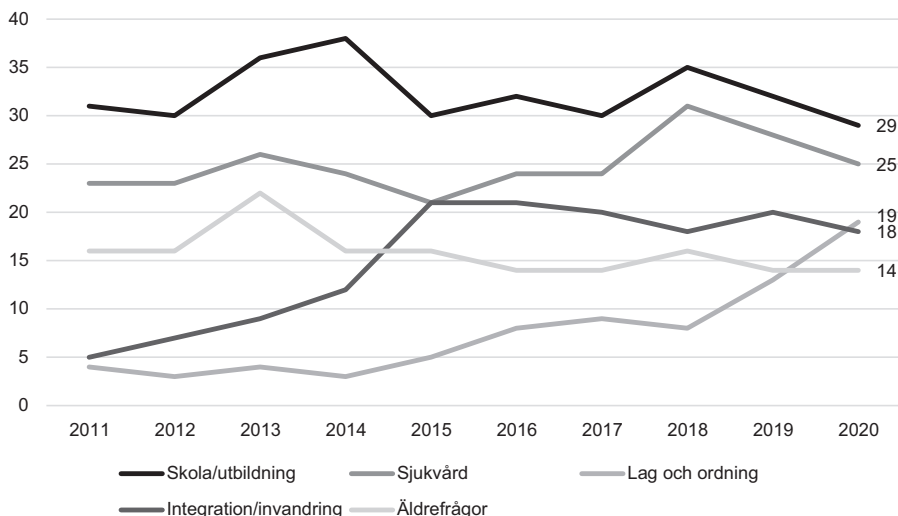
viktigaste samhällsproblem”. Olika aktörer kan även utnyttja olika formuleringar i frågeundersökningar för att peka på att just den politik de själva förespråkar är viktig. Kring just frågor om vilka problem som är viktigast för väljarna är det tydligt att formuleringen på den fråga som ställs kan ha stor påverkan. När SOM-institutet frågar om ”Hur oroande upplever du själv följande **inför framtiden?**” snarare än ”Vilken eller vilka frågor eller problem tycker du är viktigast **i dag?**” ligger oftast miljöfrågor högt på agendan, vilket de sällan gör som samhällsproblem när frågan istället handlar om det nuvarande läget. Anspråk på att representera det medborgarna anser vara problem bör alltså alltid föregås av en specificering kring vilket tidsperspektiv som menas.

Trots detta har det visat sig att de samhällsproblem som medborgarna själva anser som viktiga ofta har haft en påverkan på partival (Holmberg, 1981; Budge & Farlie 1983; Petrocik 1996; Green, 2007). När vi nu närmar oss de regionala, kommunala och nationella valen 2022 blir det onekligen intressant att se till hur agendan har förändrats sedan valet 2018, hur olika partiers sympatisörer prioriterar olika samhällsproblem och vilka demografiska och socioekonomiska grupper som är mest troliga att ange det stora ”nya” samhällsproblemet lag och ordning. Tidigare rapporter från SOM-institutet har nämligen visat att de aggregerade redovisningar som ofta görs i media tenderar att dölja stora skillnader mellan olika grupper i samhället (Martinsson & Weissenbilder, 2018). Följande kapitel redovisar först hur medborgarnas viktigaste samhällsproblem i kommunen och regionen har förändrats över tid, följt av nedbrytningar på vilka samhällsproblem som olika partiers sympatisörer och olika grupper i samhället prioriterar.

Frågor som utmärker dagordningen 2020 – Nya problem och frågor?

På den kommunala nivån har skola och utbildning länge haft en särställning som det klart viktigaste samhällsproblemet för medborgarna (figur 1). Detta är säkerligen inte förvånande, frågan specificerar i det här fallet vad som är viktigast ”i den kommun där du bor” och medborgarna tenderar därmed att ange de frågor och problem som kommunen är huvudman för i högre utsträckning än andra problem. Tillsammans med sjukvården och äldrefrågor har utbildningsfrågan varit de mest stabila samhällsproblem som medborgarna i Västra Götaland anger som viktiga i kommunen. Sedan 2014–2015 har dock en klar förändring skett. I spåren av flyktingkrisen steg frågor om integration och invandring högt upp på listan och under 2015 låg frågan på delad andraplats över de viktigaste kommunala samhällsproblemen för medborgarna, för att sedan sjunka något men hålla sig kvar på en historiskt hög nivå. Även frågan om lag och ordning har under de senaste åren klättrat kraftigt på listan, med de största ökningarna att notera sedan 2018. Detta har syns även på den nationella nivån av så väl SOM-institutet (Martinsson, 2021) som andra aktörer (Dagens Nyheter, 2021), samt på den lokala nivån (Sahlin Lilja, Lundmark & Sandelin, 2021).

Figur 1 De fem viktigaste kommunala samhällsproblemen över tid, 2011–2020 (procent)

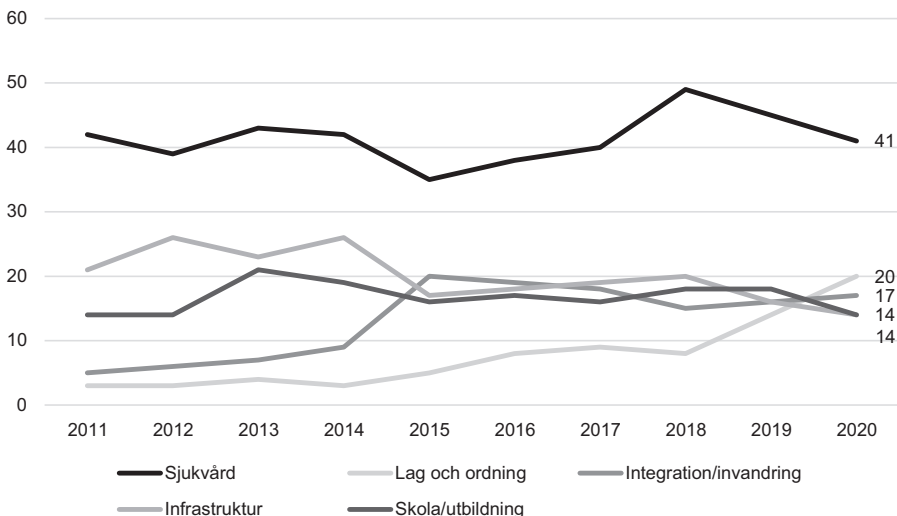
Kommentar: Frågan lyder 'Vilken eller vilka frågor eller problem tycker du är viktigast i dag i den kommun där du bor?', där respondenterna får uppge upp till tre frågor eller problem.

Källa: Den västsvenska SOM-undersökningen 2011–2020.

Liknande trender som på den kommunala nivån går även att notera när medborgarna ombeds ange vilka frågor eller samhällsproblem de tycker är viktigast i Västra Götaland (figur 2). På den regionala nivån har sjukvården alltid varit den tydligast dominerande frågan. Likt skolan på den kommunala nivån är det här frågan om vem som är huvudman för området som gör sjukvården så pass dominerande. Noterbart är dock att i spåren av Covid-19 har varken äldre frågor på den kommunala nivån eller sjukvården på den regionala nivån ökat. Snarare har viss minskning syns, inte minst av frågan om sjukvård på regional nivå, sedan toppen den nådde under valåret 2018, där sjukvårdsfrågan låg högt på så väl medborgarnas agenda som bland de frågor partier pratade mycket om.

Även på den regionala nivån ökade frågan om integration och invandring tydligt 2015, där den la sig på en andraplats, högre än så väl infrastruktur som skola och utbildning. Likt på den kommunala nivån har frågan sjunkit något, men placerar sig fortsatt på en tredjeplats under 2020. Istället har lag och ordning även här tagit plats, så pass högt att det nu anses som det näst viktigaste samhällsproblemet. Aldrig tidigare under SOM-institutets mätningar har vi haft en situation inför ett valår där det bland de tre viktigaste samhällsproblemen i regionen återfinns så väl lag och ordning som integration och invandring. För partier på så väl de regionala, som kommunala och nationella nivåerna ser vi därmed ut att gå in i en valrörelse med en i svensk politisk historia unik topplista över viktigaste samhällsproblem.

Figur 2 De fem viktigaste regionala samhällsproblemen över tid 2011–2020 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Vilken eller vilka frågor eller problem tycker du är viktigast i dag i Västra Götaland?', där respondenterna får uppge upp till tre frågor eller problem.

Källa: Den västsvenska SOM-undersökningen 2011–2020.

Partipolitiska skiljelinjer och samarbetspunkter

Låt oss därmed lämna de aggregerade nivåerna och analysera hur olika partiers sympatisörer skiljer sig åt. Även det politiska landskapet har förstås förändrats mycket sedan valet 2018. Liberalerna, Moderaterna och Kristdemokraterna utgör nu, tillsammans med Sverigedemokraterna ett mer tydligt block till höger än tidigare och Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Centerpartiet har tvingats in i ett (ofta obekvämt) samarbete som block. Tabell 1 visar dock att det bland närmast samtliga partisympatisörer är frågan om skola och utbildning som är viktigast i kommunen. Föga förvånande utmärker sig dock Miljöpartiet så till vida att miljöfrågan är viktigast även på kommunal nivå och Sverigedemokraterna kring att frågan om invandring och integration är viktigast.

Det är även tydligt att frågan om lag och ordning är klart viktigare för de fyra partierna till höger av det ideologiska spektrumet. Likt tabell 1 visar har L, M, KD och SD-sympatisörer mer fokus på denna fråga, där lag och ordning ligger på 20–29% (tredje/fjärde plats i rangordning) medan V, S, MP och C-sympatisörer enbart anger lag och ordning kring 11–15% (fjärde/sjätte plats i rangordningen). På den kommunala nivån har visserligen ideologiska och partimässiga konstellationer utspelat sig som inte speglas av den nationella politiken, i frågan om just lag och ordning syns dock vissa av de tendenser som nu mer utmärker även rikspolitiken.

Tabell 1 Viktiga kommunala samhällsproblem bland olika partiers sympatisörer, 2020 (procent)

	V	S	MP	C	L	M	KD	SD
Invandring/integration	16	11	18	12	12	18	21	44
Sjukvård	29	25	15	25	25	28	32	28
Skola/utbildning	29	30	26	37	42	35	32	19
Lag och ordning	12	15	14	11	20	23	26	29
Sociala frågor/problem	19	12	14	12	17	9	15	11
Äldre frågor	13	17	3	12	16	15	21	15
Miljö/energi	15	10	31	10	4	3	7	2
Arbetsmarknad	8	9	8	6	7	5	5	6
Antal svarande	286	702	146	202	125	528	165	376

Kommentar: Frågan lyder: 'Vilken eller vilka frågor eller problem tycker du är viktigast i dag i den kommun där du bor?', där respondenterna får uppge upp till tre frågor eller problem. Fet text markerar det problem varje partis sympatisörer har uppgett mest.

Källa: Den västsvenska SOM-undersökningen 2020.

Om vi återigen övergår till de viktigaste samhällsproblemen på den regionala nivån för medborgarna i Västra Götaland, så syns fortsatt hur frågan om sjukvård är dominerande bland nästan alla partiers sympatisörer (tabell 2). Enbart Sverigedemokraterna utmärker sig här, genom att även på denna nivå ha invandring och integration som viktigaste samhällsproblem. Även bland Sverigedemokraternas sympatisörer placerar sig dock frågan om sjukvård mycket högt.

Likt på den kommunala nivån finns det även vissa tendenser på den regionala nivån kring att de som sympatiserar med partier som står till höger prioriterar frågor om lag och ordning (tabell 2). Liberalernas sympatisörer sällar sig på den regionala nivån inte till M, KD och SD på samma sätt som på den kommunala nivån, möjligt här är dock att vissa förändringar skett sedan dessa data samlades in under slutet av 2020. På liberalernas partistämman röstades först om möjligheten att ingå i borgerlig regering som kräver aktivt stöd av Sverigedemokraterna under början av 2021 och kommande opinionsundersökningar lär klargöra till hur stor del de som sympatiserar med Liberalerna till ännu större del synkroniserat sin politiska dagordning med M, KD och SD. I övrigt syns inga tydliga trender kring samhällsproblem som olika möjliga koalitionspartners delar, på den regionala nivån har helt enkelt frågan om sjukvård en så pass dominerande roll att det är svårt för många andra frågor att ta sig upp på agendan.

Tabell 2 Viktiga regionala samhällsproblem bland olika partiers sympatisörer, 2020 (procent)

	V	S	MP	C	L	M	KD	SD
Invandring/integration	12	11	15	14	13	16	19	41
Sjukvård	45	45	40	42	42	42	45	37
Skola/utbildning	14	15	10	13	20	17	12	11
Lag och ordning	11	15	10	15	12	25	30	34
Sociala frågor/problem	12	10	12	8	11	8	15	9
Äldre frågor	7	7	4	6	8	7	10	12
Miljö/energi	16	9	31	13	5	4	4	2
Arbetsmarknad	9	6	5	6	3	6	5	5
Antal svarande	286	702	146	202	125	528	165	376

Kommentar: Frågan lyder 'Vilken eller vilka frågor eller problem tycker du är viktigast i dag i Västra Götaland?' där respondenterna får uppge upp till tre frågor eller problem. Fet text markerar det problem varje partis sympatisörer har uppgett mest.

Källa: Den västsvenska SOM-undersökningen 2020.

Lag och ordning som regional och lokal fråga bland medborgarna

I syfte att klargöra mer kring vad som karaktäriserar de som anger det ”nya” samhällsproblemet lag och ordning på så väl den regionala som kommunala nivån går vi nu ner på ytterligare en mer specifik nivå. Följande avsnitt inleds med analys av ett antal demografiska och socioekonomiska grupper i samhället, samt i begränsad omfattning även det politiska, sett till vilken självidentifierad ideologisk position respondenterna i undersökningen har. Samtliga av de grupper som analyseras i detta och följande stycken är standardgrupper inom samhällsvetenskaplig forskning, det rör sig om ålder, kön, utbildning, inkomst, var och hur personen bor, vilket sorts hem eller så kallad ”subjektiv klass” respondenterna har, samt ideologi. Tidigare forskning har visat hur demografiska attribut och levnadssituation kan påverka vilka samhällsproblem som anses relevanta. Det kan handla om att personer i olika åldrar av naturliga skäl har varierande prioriteringar, t.ex. i frågan om äldreården, att faktorer som inkomst påverkar, t.ex. i frågor om välfärd och så vidare. Verklighetsuppfattningar formas av var man befinner sig i livet och detta kan därmed påverka prioriteringsordningar (Zucker, 1978; Walgrave & van Aelst, 2006).

Frågan om lag och ordning skulle potentiellt kunna vara ett område där flera olika faktorer påverkar. Inkomstnivå, bostadsort samt var och hur man rör sig i samhället är faktorer som skulle kunna påverka hur man uppfattar kriminalitet och polisväsende. Tabell 3 redovisar en nedbrytning av frågan om lag och ordning på de ovan nämnda grupperna, bland så väl de som nämnt problemet i kommunen som de som nämnt det i regionen. Fördelen med denna tabell är att vi kan se om

Tabell 3 Lag och ordning som samhällsproblem i kommunen och regionen i olika grupper, 2020 (procent)

		I kommunen	I regionen	Skillnad	Antal svar
Samtliga		19	20	-1	3 005
Kön	Kvinna	17	17	±0	1 604
	Man	21	23	-2	1 395
Ålder	16–29 år	15	12	+3	447
	30–49 år	18	19	-1	872
	50–64 år	23	25	-2	790
	65–85 år	18	20	-2	896
Utbildning	Låg	15	18	-3	451
	Medellåg	20	23	-3	793
	Medelhög	23	22	+1	654
	Hög	19	18	+1	990
Egen månadsinkomst	Max 14 999 SEK	16	16	±0	625
	Mellan 15 000 – 34 999 sek	20	21	-1	1 282
	Mer än 35 000 sek	23	23	±0	900
Delregion i VGR ²	GBG-regionen	23	22	+1	1 571
	Sjuhärad	23	22	+1	349
	Skaraborg	10	13	-3	477
	FyrBoDal	14	17	-3	447
Stadsområde i Göteborg ³	Göteborgs kommun (helhet)	29	23	+6	937
	Nordost	20	22	-2	111
	Centrum	27	23	+4	372
	Sydväst	28	20	+8	174
	Hisingen	36	27	+9	279
Subjektiv klass	Arbetarhem	17	19	-2	1 055
	Jordbrukarhem*	6	12	-6	94
	Tjänstemannahem	23	22	+1	1 051
	Högre tjänstemannahem	26	20	+6	295
	Företagarhem	19	23	-4	257
Ideologi	Klart till vänster	10	11	-1	310
	Något till vänster	15	13	+2	655
	Varken vä. eller hö.	18	18	±0	804
	Något till höger	24	26	-2	751
	Klart till höger	32	34	-2	368

Kommentar: För frågans lydelse se figur 1 och figur 2. Tabellen innefattar enbart de som angett minst ett samhällsproblem. Utbildning: Låg = ej fullgjord obligatorisk skola eller grundskola, Medellåg = gymnasium, folkhögskola eller motsvarande, Medelhög = eftergymnasial utbildning, ej examen från högskola/universitet, Hög = examen från högskola/universitet. För delregioner i VGR och stadsområde i Göteborg, se not. En positiv siffra på "skillnad" innebär att fler i den gruppen har angett lag och ordning som problem i kommunen. *Fåtal svarspersoner, tolkas med försiktighet.

Källa: Den Västsvenska SOM-undersökningen 2020.

det finns skillnader mellan grupper så väl inom en av nivåerna, som mellan de två olika nivåerna. Inledningsvis syns tydligt hur män i större utsträckning uppger lag och ordning som samhällsproblem inom både kommunen och regionen. En viss åldersskillnad syns också, dock i störst utsträckning i jämförelse mellan de yngsta (18–29) och de äldre grupperna, ingen tydlig koppling finns i nivåer av utbildning, däremot verkar de med högre utbildning vara aningen mer benägna att ange frågan.

Ett antal regionala skillnader syns också, där boende i Göteborg och Sjuhärad uppger lag och ordning mer än övriga och de på Hisingen i mycket större utsträckning anser frågan vara ett problem än övriga boende i Göteborg, samt att de i jordbrukarhem är mindre benägna att uppge lag och ordning än de i övriga former av hem. Avslutningsvis syns, föga förvånande, att de till höger och klart till höger i mycket större utsträckning skriver lag och ordning som problem än de till vänster.

Överlag speglar svaren på frågan om kommunen och frågan om regionen varandra väl. I de flesta samhällsproblem brukar en del skillnader finnas mellan de olika nivåerna, då medborgarna som tidigare beskrivit ofta uppfattar att en viss aktör är huvudman för olika frågor på olika nivåer. De enda tydliga signifikanta skillnaderna mellan vilka grupper som angett frågan om lag och ordning på de olika nivåerna är kring Sydväst och Hisingen som stadsområden i Göteborg (båda $p < 0,05$). Frågor om lag och ordning har dock varit hett debatterade i Göteborg, vilket troligtvis gör dessa frågor något mer aktuella för invånarna i olika delar av staden.

Ideologi snarare än individualitet som förklaring

De analyser som genomförts ovan är främst av deskriptiv natur och bör därför tolkas med viss försiktighet, skillnader mellan de grupper som beskrivits ovan kan visserligen vara nyttiga att ta med sig vid fortsatt analys, men i de fall statistiska modeller inte formuleras där samtliga variabler plockas in i samma modell är det svårt att uttala sig kring huruvida en faktor faktiskt har starkare påverkan än någon annan. För att få bättre bild över vilka faktorer som faktiskt har starkast påverkan genomförs i detta avsnitt ett antal inledande bivariata följt av multivariata logistiska regressioner kring lag och ordning på så väl kommunal som regional nivå. Resultaten av dessa regressioner finns i tabell 4. Den första kolumnen visar hur olika enskilda faktorer samvarierar kring att nämna lag och ordning som ”problem i den kommun där du bor” medan den andra kolumnen visar multivariata regressioner där samtliga variabler inkluderas. Kolumn tre och fyra visar samma sak, men kring att nämna lag och ordning i regionen istället för kommunen. Variablerna som inkluderats i analysen är kön, utbildning, inkomst, region, subjektiv klass och ideologi med tydliggörande för vilka kategorier som har använts som referens kategorier. Resultaten inom varje variabel bör alltså relateras till den referenskategori som har använts.

Riktningen på de flesta oddskvoter går åt teoretiskt förväntat håll. Män, äldre, de med hög utbildning, höginkomsttagare, hemmahörandes i Göteborg, de från tjänstemanna-/företagarhem och de till höger ideologiskt har närmast genomgående

Tabell 4 Samband av olika faktorer kring att ange lag och ordning som viktigaste samhällsproblem i kommunen och regionen, 2020 (bivariata och multivariata logistiska regressioner, oddskvoter)

	I kommunen		I regionen	
	Bivariat	Multivariat	Bivariat	Multivariat
<i>Kön (kvinna ref.)</i>				
Man	1,33***	1,26**	1,39***	1,18
<i>Ålder (19–29 år ref.)</i>				
30–49 år	1,25	1,29	1,67***	2,01***
50–64 år	1,72***	1,75***	2,32***	2,78***
65–85 år	1,27	1,36	1,84***	2,27***
<i>Utbildning (låg ref.)</i>				
Medellåg	1,44**	1,34	1,37***	1,33
Medelhög	1,68***	1,49**	1,29	1,15
Hög	1,34	1,13	1,00	0,95
<i>Hushållsinkomst (15 000 – 34 999 sek ref.)</i>				
Max 14 999 SEK	0,77**	0,95	0,75***	0,93
Mer än 35 000 sek	1,23**	0,88	1,11	0,90
<i>Delregion i VGR (GBG-regionen ref.)</i>				
Sjuhärad	1,02	1,09	1,02	1,09
Skaraborg	0,37***	0,35***	0,54***	0,47***
FyrBoDal	0,57***	0,59***	0,75***	0,71**
<i>Subjektiv klass (Arbetarhem ref.)</i>				
Jordbrukarhem	0,34**	0,18***	0,56*	0,39***
Tjänstemannahem	1,45***	1,23	1,20*	1,01
Högre tjänstemannahem	1,72***	1,20	1,05	0,64**
Företagarhem	1,20	0,77	1,25	0,81
<i>Ideologi (varken vänster eller höger ref.)</i>				
Klart till vänster	0,50***	0,46***	0,57***	0,53***
Något till vänster	0,80	0,75*	0,64***	0,57***
Något till höger	1,49***	1,44***	1,59***	1,55***
Klart till höger	2,20***	2,05***	2,33***	2,26***
N	-	2 461	-	2 461
Pseudo R2	-	0,07	-	0,07

Kommentar: Resultateten visar oddskvoterna för att ange lag och ordning som samhällsproblem i separata bivariata och sedan multivariata regressioner. Den beroende variabeln bygger på de som angett boende som samhällsproblem på kommunal och regional nivå (se figur 1 och figur 2). Resultaten i tabellen innefattar enbart de som angett minst ett samhällsproblem. För övriga frågor formulering och svarsalternativ se tabell 3. Signifikansnivåerna som redovisas: *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1. Oddskvoter över "1" innebär att fler i denna grupp är troliga att ange "lag och ordning" som ett samhällsproblem.

Källa: Den Västsvenska SOM-undersökningen 2020.

högre oddskvoter, det vill säga de här grupperna uppvisar starkare positiva samband till att ange lag och ordning som viktigaste samhällsproblem i kommunen och regionen, jämfört med övriga grupper i modellerna. Dessa resultat gäller för så väl de bivariata som multivariata regressionerna i både kommun- och regionfrågorna. Starkast effekt finner vi, likt även de deskriptiva analyserna visade, bland de som identifierar sig själva ”klart till höger” i så väl kommun- som regionfrågorna, medan det på regionfrågan även finns en stark effekt av ålder. De grupper som i minst utsträckning är troliga att omnämna problemet är de från jordbrukarhem (vilket dock är en liten grupp i urvalet) samt de klart och något till vänster.

Ett antal av de resultat som är signifikanta i de enskilda bivariata regressionerna försvinner dock när samtliga variabler inkluderas i samma multivariata modell. På kommunnivå försvinner till stor del främst de effekter som först verkade signifikanta kring utbildning och subjektiv klass. Frågan om ideologi, vilket ofta är bland de starkaste frågorna när det kommer till effekt inom många statsvetenskapliga fenomen, tycks ”äta upp” dessa samband i den multivariata analysen. En stor del inordning från utbildning och subjektiv klass till ideologi finns onekligen, vilket till viss del förklarar hur ideologivariabeln delvis kan ”förklara” eller vara överordnat flertalet övriga samband. På regional nivå syns en något liknande effekt, där dock den annars så starka effekten av kön också försvinner. I båda fallen återstår effekterna av delregion och ideologi som starkast påverkande.

Det tydligaste att ta med sig från analyserna i tabell 4 är den starka effekt som ideologi har kring att nämna lag och ordning som ett samhällsproblem bland medborgarna i Västra Götaland. De deskriptiva analyserna av vilka samhällsproblem som är viktiga för olika partiers sympatisörer visade redan på detta, men de regressionsanalyser som här genomförts visar att detta inte enbart dolde olika demografiska och socioekonomiska sammansättningar bland partiernas sympatisörer.

Nya problem, nya möjligheter för samarbete?

Till viss del går det att hävda att medborgarnas dagordning är fortsatt stabil på den lokala och regionala nivån. Fortsatt finns ett stort fokus på sjukvård, utbildning och äldre frågor. Det är dock anmärkningsvärt hur frågorna om invandring och integration samt lag och ordning tagit sig in på denna dagordning och blivit bland de mest nämnda frågorna på båda nivåer. Aldrig tidigare har vi gått in i en valrörelse i Västra Götaland där båda dessa frågor, vilket klassiskt sett är frågor högerpartier dominerat, tillsammans har legat så pass högt på dagordningen. De politiska och ideologiska konstellationer som regerar i Västra Götaland och i de olika kommunerna skiljer sig visserligen från de grupper av partier som numera samarbetar på det nationella planet och en viss förändring av dagordningen kan onekligen ske innan valrörelsen drar igång på allvar under 2022. För partier till vänster riskerar den ranking av samhällsproblem som beskrivits i detta kapitel bli utmanande.

Från så väl kategorin ”jordbrukarhem” samt de skillnader som finns i befolkningstäthet mellan de olika delregionerna i Västra Götaland visar analyserna en

tendens att det främst är i städer eller mer tätbefolkade områden som lag och ordning anses vara ett problem. En viss försiktighet bör förstås alltid iakttas i tolkning av samhällsvetenskapliga analyser, verklighetens komplexitet gör att relevanta förklarande variabler lätt utlämnas och att modeller därför (likt de i detta kapitel) har relativt lågt förklaringsvärde. Det är trots det anmärkningsvärt just hur pass stora skillnaderna är mellan de som identifierar sig till vänster och de som identifierar sig till höger av det ideologiska spektrumet när det kommer till frågan om lag och ordning. Under 2020 fanns det i mångt och mycket skilda världsbilder i befolkningen kring huruvida lag och ordning faktiskt är ett prioriterat problem eller inte, där de till höger anser det i stor utsträckning medan de till vänster enbart anser det i något begränsad utsträckning. Spännande här blir att följa huruvida denna fråga går i den riktning invandring och integration har gjort, där de till höger visserligen fortsatt anser det vara ett större problem än de till vänster, men där gapet mellan olika partiers sympatisörer och olika ideologiska grupperingar har minskat betydligt sedan frågan först åter blev aktuell. Som läget är just nu finns det dock en unik möjlighet för de partier som länge profilerat sig inom invandring och integration samt lag och ordning.

Noter

- ¹ SOM-institutet har sedan 1987 årligen ställt frågan om medborgarnas viktigaste samhällsproblem i den nationella SOM-undersökningen. Frågeformuleringen har förblivit helt oförändrad och lyder: ”*Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag? Ange högst tre frågor/samhällsproblem.*” Svansformatet består av ett öppet fält där respondenterna har möjlighet att själva skriva tre samhällsproblem. Öppna frågor ställer hårda krav på kodningen av frågan till olika kategorier och SOM-institutet har utvecklat en väl beprövad kodningsmall med tydliga kriterier för olika möjliga samhällsproblem som kan beskrivas av respondenterna. Kodningen resulterar i slutet av bearbetningen i ett tjugotal övergripande kategorier, så kallade huvudkategorier, och ett större antal underkategorier. Detta syftar till att ge oss en klarare bild av svenska folkets viktigaste samhällsproblem som de själva uttrycker dem utan att vi väljer ut ett antal frågor och problem bland vilka de får säga vilket de tycker är viktigast. Viktigt att poängtera i sammanhanget är att vi i kapitlets analyser inte lägger någon värdering i den ordning respondenterna skriver ned sina svar i. De upp till tre angivna svaren betraktas som lika viktiga, oavsett ordningsföljden.
- ² Göteborgsregionen: Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö; Sjuhärad: Bollebygd, Borås, Herrljunga, Mark, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamn och Värgård; Skaraborg: Essunga, Falköping, Grästorp, Gullspång, Götene, Hjo, Karlsborg, Lidköping, Mariestad, Skara, Skövde, Tibro, Tidaholm, Töreboda och Vara;

FyrBoDal: Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Lysekil, Munkedal, Orust, Sotenäs, Strömstad, Tanum, Trollhättan, Uddevalla, Vänersborg, Mellerud och Åmål.

- ³ Nordost: Angered, Östra Göteborg, samt en mindre gränsjustering mot Örgryte-Härlanda; Centrum: Örgryte-Härlanda, Centrum, Majorna-Linné samt en mindre gränsjustering mot Östra Göteborg; Sydväst: Askim-Frölunda-Högsbo, Västra Göteborg; Hisingen: Västra Hisingen, Lundby, Norra Hisingen.

Referenser

- Budge, I. & Farlie, D. (1983) *Explaining and Predicting Elections: Issue Effects and Party Strategies in Twenty-three Democracies*, London: Allen & Unwin.
- Cohen, J. E. (1995). "Presidential Rhetoric and the Public Agenda." *American Journal of Political Science* 39(1): 87-107.
- Dagens Nyheter (2021-05-08). "DN Ipsos: Kriminalpolitik viktigare än någonsin för väljarna". Hämtad 2021-10-20. <https://www.dn.se/sverige/dn-ipsos-kriminalpolitik-viktigare-an-nagonsin-for-valjarna/>
- Gene Zucker, H. (1978). "The variable nature of news media influence." *Annals of the International Communication Association*, 2(1), 225-240.
- Green, J. "When voters and parties agree: Valence issues and party competition." *Political Studies* 55, no. 3 (2007): 629-655.
- Holmberg, S. (1981). *Svenska väljare*. Stockholm: Liber Förlag.
- Martinsson, J. & Andersson U. (2021). *Svenska trender 1986-2020*. SOM-rapport 2021. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Martinsson, J. & Carlander, A. (2021). *Västsvenska trender 1998-2020*. SOM-rapport 2021. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Martinsson, J. & Weissenbilder, M. (2018). "Viktiga valfrågor i Sverige – från miljö till invandring", i Ulrika Andersson, Anders Carlander, Elina Lindgren & Maria Oskarson (red) *Sprickor i fasaden*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Martinsson, J. (2021). "De politiska sakfrågorna inför valet 2022 – Hur ser spelplanen ut?" Ulrika Andersson, Anders Carlander, Marie Grusell & Patrik Öhberg (red) *Ingen anledning till oro (?)*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- McCombs, M. E. & Shaw, D. L. (1972). "The Agenda-Setting Function of Mass Media." *Public Opinion Quarterly* 36(1): 176-187.
- Petrocik, J. R. (1996) "Issue Ownership in Presidential Elections, with a 1980 Case Study." *American Journal of Political Science* 40:3, pp. 825-850.
- Sahlin Lilja, H., Lundmark, S. & Sandelin, F. (2021). "(O)trygghet i Göteborg? Från kust till inland". I Björn Rönnerstrand, Maria Solevid & Henrik Oscarsson (red) *Hög tid för Göteborg*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Walgrave, S. & van Aelst, P. (2006). "The contingency of the mass media's political agenda setting power: Toward a preliminary theory." *Journal of communication*, 56(1), 88-109.